

SAA RIKASTUA

Amerikkalainen unelma ei ole suomalaisillekaan vieras

Suomalaisten ja yhdysvaltalaisten näkemykset rikkaista ja rikastumisesta ovat yllättävän samankaltaisia. Suomalaisten selvä enemmistö ei näe yksilöiden pyrkimyksissä rikastua rehellisin keinoin mitään paheksuttavaa. Enemmistön mielestä ei myöskään ole moraalisesti väärin, että yhteiskunta sallii joidenkin kerätä suunnattomia omaisuuksia.

Yhdysvalloissa uskotaan kuitenkin Suomea paljon laajemmin, että rikkaat ovat ansainneet vaurastumisensa ja hyödyttävät koko yhteiskuntaa.

Suomessa rikkaita ihmisiä on kansainvälisesti vertaillen varsin vähän, ja heidän varallisuutensa on keskimäärin alhaisempi kuin esimerkiksi muissa Pohjoismaissa. Ero Yhdysvaltoihin on sitäkin suurempi.

Suomessa väestön mielipiteet rikkaista jakaantuvat voimakkaasti poliittisen suuntautumisen mukaan. Porvaripuolueiden kannattajat suhtautuvat rikkaisiin myönteisesti. Vasemmistopuolueiden äänestäjien suhtautuminen on torjuvampaa. Yhdysvalloissa taas erityisesti nuoret epäilevät rikkaita.

- ◆ Kolme neljästä (76 %) ei näe mitään väärää siinä, että jotkut yrittävät tehdä niin paljon rahaa kuin rehellisin keinoin vain voivat.
- ◆ Suurempi osa suomalaisista hyväksyy (45 %) kuin torjuu (35 %) väittämän, jonka mukaan kaikki hyötyvät joidenkin rikastumisesta, koska rikkaat sijoittavat varojaan uudelleen talouteen.
- ◆ USA:ssa rikkaat ovat paljon rikkaampia kuin Suomessa, mutta silti heidän nähdään vahvemmin ansainneen vaurautensa.
- ◆ Suomessa suurituloisimpaan kymmenykseen pääsee, kun käytävissä oleva rahatulo on reilut 44 000 euroa vuodessa. Varallisuudessa rikkaimpaan kymmenykseen pääsee, kun nettovarallisuus on yli 485 000 euroa.

Mitä suomalaiset ajattelevat rikkaista ja heidän roolistaan yhteiskunnassa? Saako Suomessa rikastua? Onko suomalaisten suhtautuminen rikkaisiin ja heidän toimiinsa yhteiskunnassa penseää, neutraalia vai arvostavaa? Näihin kysymyksiin pureuduttiin EVAn syksyn 2019 Arvo- ja asennetutkimuksessa kahdeksalla erillisvääntämällä.

Vertailimme suomalaista asenneilmastoa myös yhdysvaltalaisen asenteisiin, sillä kyseiset väittämät esitettiin aiemmin samana vuonna yhdysvaltalaisen Cato-ajatuspajan kyselyssä.¹ Suomalaisen ja amerikkalaisten näkemykset ovat yllättävän

samankaltaisia, eikä ajatus amerikkalaisesta unelmasta vaikuta olevan suomalaisillekaan vieras.

Rikastuminen ei ole väärin.

Käsitys Suomesta maana, jossa vain lottovoittajat ja formulakuskit saavat rikastua, on virheellinen. Kolme neljästä (76 %) ei näe väärää siinä, että jotkut yrittävät tehdä niin paljon rahaa kuin rehellisin keinoin vain voivat (Kuvio 1a). Toista mieltä on vain reilu kymmenesosa (12 %). Suomalaiset ovat asiasta varsin laajalti yksimielisiä, sillä vähintään kaksi kolmasosaa kaikista väestöryhmistä – yhtä lukuun ottamatta – ei näe ongelmaa yksilöiden pyrkimyksissä vaurastua. Poikkeuksen tekevät vasemmistoliittoa äänestävät, joista hieman alle joka toinen yhtyy väittämään (46 %, vastausten tarkat väestöryhmittäiset erittelyt löytyvät liitteestä analyysin lopussa).

Suhtautuminen rikastumiseen ja rikkaisiin vaikuttaa muutenkin olevan melko neutraalia. Vain 18 prosenttia ilmoittaa tuntevansa suuttumusta kuullessaan tai lukiessaan hyvin rikkaista ihmisi-

sistä (Kuvio 1b). Valtaenemmistöä (70 %) rikkaat eivät kuitenkaan suututa, ja lähes kaikissa väestöryhmissä vähintään joka toinen torjuu väittämän.

Toisaalta suomalaiset eivät myöskään nosta rikkaita jalustalle ihailun kohteiksi. Päinvastoin 61 prosenttia katsoo, että rikkaita ihailaan aivan liikaa (Kuvio 1c). Vain vajaa viidennes (19 %) on toisella kannalla. Kysymys rikkaiden ihailamisen sopivasta määrästä kuitenkin jakaa mielipiteitä sosioekonomisten ryhmien ja erityisesti eri puolueiden äänestäjryhmien välillä. Erityisesti johdattavassa asemassa olevat ja kokoomusta äänestävät soisivat rikkaille hieman enemmän ihailua, vasemmistopuolueita ja vihreitä äänestävien mielestä he eivät sellaista ansaitse.

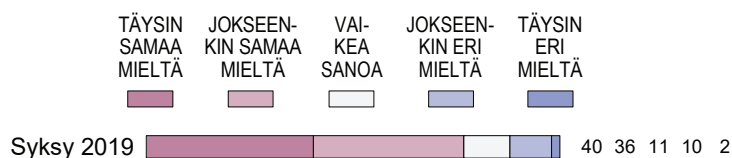
Vasemmistoliiton äänestäjät erottuvat kriittisinä

Kysymys siitä, ovatko rikkaat ansainneet vaurautensa, jakaa suomalaisia. 43 prosenttia suomalaisista ajattelee, että miljonäärit ovat ansainneet vaurautensa luomalla muille ihmisille jotain arvokasta, kuten uusia teknologioita tai elämänlaatua parantavia tuotteita ja palveluita (Kuvio 3a). Kolmannes (32 %) kuitenkin kyseenalaistaa väitteen ja peräti neljäsosa (25 %) ei osaa tai halua ottaa asiaan kantaa.

Vastaukset jakautuvat pitkälti samalla tavalla, kun kysymystä rikkaiden roolista yhteiskunnassa lähestytään rahojen kiertoon laittamisen, investointien, työllistämisen ja innovaatioiden näkökulmasta. Suurempi osa hyväksyy (45 %) kuin torjuu (35 %) väittämän, jonka mukaan kaikki hyötyvät

KUVIO 1. Suhtautuminen rikkaisiin: vaurastuminen ja ihailu

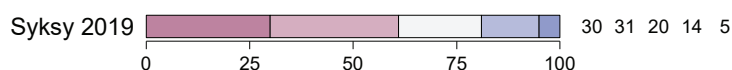
1a "Ei ole väärin, jos jotkut yrittävät tehdä niin paljon rahaa kuin rehellisin keinoin vain voivat" (%)

1b "Tunnen suuttumusta, kun kuulen tai luen hyvin rikkaista ihmisistä" (%)

1c "Rikkaita ihailaan aivan liikaa" (%)

Tällaisia ovat Suomen rikkaat

Tyypillisesti rikkailla viitataan tulojaon ylimpään kymmenykseen, mutta usein myös ylimpään sadasosaan (rikkain prosentti). Vuonna 2018 suurituloisimpaan kymmenykseen pääsivät Suomessa ne vajaat puoli miljoonaa veronmaksajaa, joiden veronalaiset vuositulot ylittivät 56 000 euroa. Verottajan tiedoissa ei eritellä suurituloisimman prosentin tulo rajaa, mutta vain noin kahdella prosentilla suomalaisista veronmaksajista veronalaiset tulot ylittivät 100 000 euroa vuonna 2018.^a

Pelkkien bruttotulojen tarkastelu antaa kuitenkin vajavaisen kuvan, sillä perhekoolla on suuri vaikutus siihen, kuinka pitkälle ansiotuloilla pärjää. Laajemman kuvan saa Tilastokeskuksen keräämästä tilastosta käytettävissä olevista tuloista asutokunnittain.^b

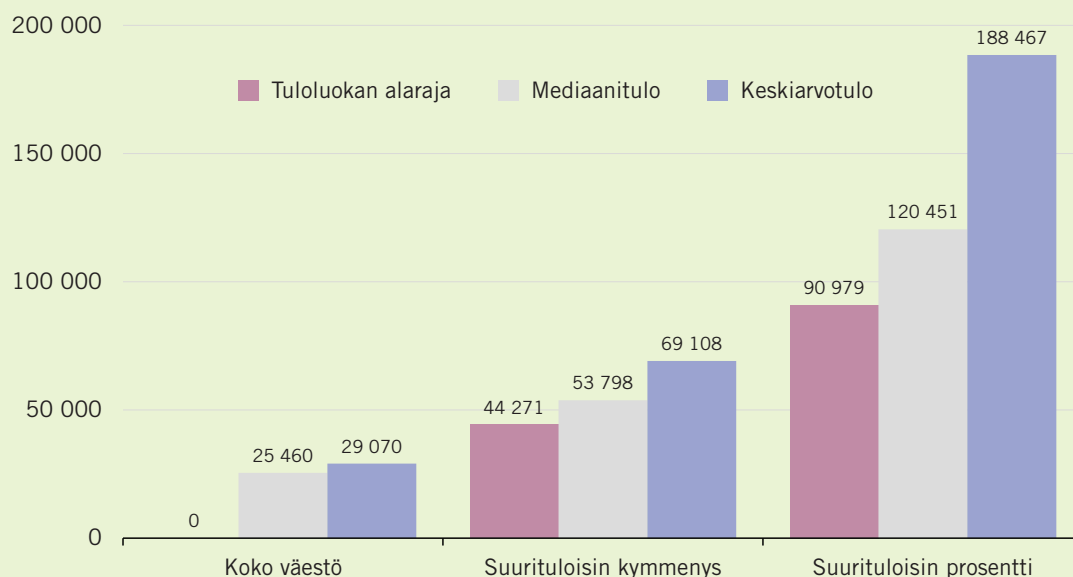
Sen mukaan suurituloisimpaan kymmenykseen pääsee, kun kulutusyksikkö^c kohden laskettu käytettävissä oleva rahatulo^d on reilut 44 000 euroa vuodessa. (Kuvio 2). Suurituloisimpaan prosenttiin vaaditaan noin kaksi kertaa suuremmat tulot, eli lähes 91 000 euroa. Kaikkien suomalaisten mediaanituloon suhteutettuna suurituloisimmalla prosentilla on käytössään vähintään 3,6 kertaa keskimääräisen kansalaisen tulot.

Rikkailla voidaan suurituloisten lisäksi viitata myös varakkaisiin. Suomessa on noin 2,7 miljoonaa kotitaloutta ja Tilastokeskus tarkastelee kotitalouksien varallisuutta kymmenyksittäin. Suomalaisen kotitalouden nettovarallisuuden (varat-velat) mediaani oli 107 000 euroa vuonna 2016, ja ikäryhmistä kaikkein varakkaimpia olivat 65–74-vuotiaiden kotitaloudet noin 200 000 euron varallisuudella. Rikkaimpaan kymmenykseen pääsivät ne 270 000 kotitaloutta vuonna 2016, joiden nettovarallisuus oli vähintään 485 000 euroa.^e

Käytännössä tähän joukkoon pääsi esimerkiksi omistamalla velattoman, reilun 100 neliön kerrostaloasunnon Helsingin 2-vyöhykeeltä. Tällaisia alueita ovat esimerkiksi Ruskeasuon, Itä-Pasilan ja Käpylän.^f Omistus-asunto onkin suurin osa varallisuutta kaikissa muissa kymmenyksissä, paitsi kaikkein vauraimmassa, jossa rahoitusvarallisuuden merkitys on suurin.

Vuonna 2016 varakkain kymmenes suomalaisista omisti noin 47 prosenttia kaikesta varallisuudesta. Vaikka osuus on viime vuosikymmeninä hieman noussut, se ei ole kansainvälisessä vertailussa korkea. OECD:n mukaan Norjassa varakkain kymmenes omistaa kaikesta varallisuudesta 51 prosenttia, Tanskassa 64 prosenttia ja USA:ssa peräti 79 prosenttia.^g Ruotsin lukuja ei ole saatavilla.

KUVIO 2. Suomalaisen käytettävissä oleva rahatulo (euroa vuodessa/kulutusyksikkö)

Lähde: Tilastokeskus, tulonjakotilasto.

^a Verohallinto (2020).

^b Tilastokeskus (2020a).

^c Kulutusyksikköjä käytetään vertailussa, jotta kotitaloudet olisivat paremmin vertailukelpoisia. Tilastokeskuksen käyttämän määritelmän mukaan kotitalouden suurituloisin aikuinen vastaa yhtä kulutusyksikköä ja muut yli 13-vuotiaat kukin 0,5 kulutusyksikköä. Alle 13-vuotiaiden lasten paino on 0,3.

^d Käytettävissä olevat rahatulot sisältävät palkat ja luotoisedut sekä yrittäjätulot ja omaisuustulot mukaan lukien myyntivoitot. Näihin tuloihin lisätään saadut tulonsiirrot ja tuloista vähennetään maksetut tulonsiirrot, eli käytännössä verot ja veroluonteiset maksut.

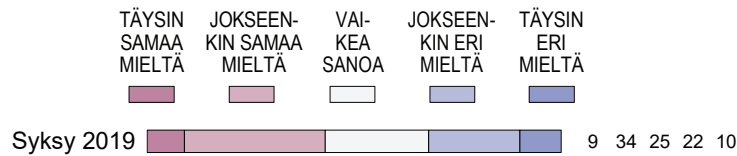
^e Tilastokeskus (2018).

^f Tilastokeskus (2020b).

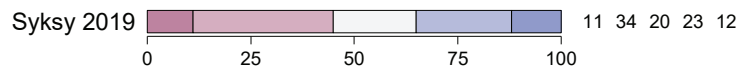
^g OECD (2018).

KUVIO 3. Suhtautuminen rikkaisiin: kontribuutio yhteiskunnalle

3a ”Miljonäärit ovat ansainneet vaurautensa luomalla muille ihmisille jotain arvokasta, kuten uusia teknologioita tai elämänlaatua parantavia tuotteita ja palveluita” (%)

3b ”Kaikki hyötyvät joidenkin rikastumisesta, koska he sijoittavat rahojaan uusiin, työpaikkoja ja uutta teknologiaa luoviin liiketoimiin” (%)

joidenkin rikastumisesta, koska rikkaat sijoittavat rahojaan uusiin, työpaikkoja ja uutta teknologiaa luoviin liiketoimiin (Kuvio 3b).

Vaikka suomalaisten arviot rikkaiden toiminnan ansioista nojaavat myönteiseen suuntaan, ne jäävät hieman vaisuksi. Suomalaisten selvä enemmistö (56 %) on esimerkiksi sitä mieltä, että yrittäjien toiminta ja vaurastuminen hyödyttää kaikkia.² Aivan samalla tavalla ei kuitenkaan ajatella rikkaiden kohdalla. On mahdollista, että osa suomalaisista tulkitsee rikkaiden vaurastumisen takana olevan jotain muuta kuin paljon työtä ja riskinottoa.

Vaikuttaa myös siltä, että rikkaisiin liittyvät näkemuserot ovat ennen kaikkea ideologisia. Väestöryhmittäiset jakaumat (ks. liite julkaisun lopussa) kertovat, että mielipiteet jakautuvat hyvin voimakkaasti puolueiden kannattajaryhmien, eri-

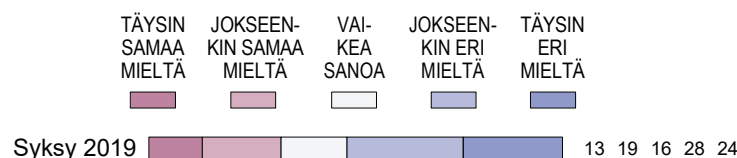
tyisesti porvari- ja vasemmistopuolueiden (ml. vihreät) äänestäjien välillä.

Kysymys rikkaiden roolista yhteiskunnassa on jännitteinen, kun sitä tarkastellaan yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon näkökulmasta. Vaikka edellä nähtiin, että suomalaisilla ei ole mitään rikastumista vastaan (ks. Kuvio 1), silti kolmasosan (32 %) mielestä on moraalisesti väärin, että yhteiskunta sallii joidenkin kerätä suunnattomia omaisuuksia (Kuvio 4a). Enemmistö (52 %) ei kuitenkaan tähän usko, vaan puoltaa yksilöiden moraalista oikeutta rikastua.

Väestöryhmittäisissä vastauksissa nähdään, että yhteiskunnan toimet rikastumisen suitsimiseksi saavat keskimääräistä enemmän myötäkai- kua kaikkein ikääntyneempien, vähiten koulutettujen, työttömien sekä vasemmistopuolueita ja

KUVIO 4. Suhtautuminen rikkaisiin: tulonjako ja demokratia

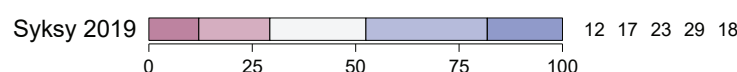
4a ”On moraalisesti väärin, että yhteiskunta sallii joidenkin kerätä suunnattomia omaisuuksia” (%)

4b ”Kenenkään ei pitäisi antaa rikastua maassamme liikaa, koska rikkailta on liikaa poliittista valtaa ja he uhkaavat demokratiaa” (%)

4c ”Miljonäärit ovat uhka demokratialle” (%)

vihreitä äänestävien parissa. Toista mieltä on kuitenkin enemmistö liki kaikissa muissa väestöryhmissä. Voimakkainta erimielisyys väitteen kanssa on porvaripuolueita äänestävien, johtavassa asemassa olevien sekä yrittäjien kohdalla.

Tasa-arvon ja tulonjaon ohella toinen rikkaisiin erityisesti kansainvälisessä keskustelussa liitetty

huoli on ollut rikkaiden eliittien vaikutusvallan kasvu politiikassa.

Harva näkee miljonäärit uhkana.

Meilläkin kolmannes (32 %) on sitä mieltä, ettei kenenkään pitäisi antaa rikastua maassamme liikaa, koska rikkailla on liikaa poliittista

valtaa ja he uhkaavat demokratiaa (Kuvio 4b). Selvästi useampi, noin joka toinen (49 %), on asiasta eri mieltä.

Tulos on hyvin samansuuntainen kysyttäessä suorasukaisemmin, ovatko miljonäärit uhka demokratialle (Kuvio 4c). Näin ajattelee hieman alle kolme kymmenestä (29 %) ja vajaa puolet (47 %) torjuu käsityksen. Vastaukset kumpaankin väittämään jakautuvat jälleen vasemmiston ja porvariston ideologisten jakolinjojen mukaisesti. Vasemmistoliiton kannattajat ovat ainoa ryhmä, jonka enemmistö kokee miljonäärit uhaksi demokratialle, mutta myös SDP:n ja vihreiden äänestäjistä lähes joka toinen ajattelee näin.

Porvariston ja vasemmiston väliset mielipideerot paljastuvat kaiken kaikkiaan tärkeimmiksi selittäjiksi sille, miten suomalaiset suhtautuvat rikkaisiin, kun kaikkien edellä esitetyn viiden asenneväittämän (Kuviot 1–3) tulosten väestöryhmittäisiä erittelyjä tarkastellaan yhdessä.

USA:n ja Suomen rikkaat vertailussa

Suomi ja Yhdysvallat poikkeavat toisistaan useilla mittareilla valtavan paljon. Yhdysvallat on Suomea noin 80 kertaa suurempi talous, jossa tuloerot ovat paljon suuremmat kuin Suomessa. USA:ssa rikkaita on runsaasti ja he ovat hyvin paljon omia rikkaitamme rikkaampia (ks. *Tällaisia ovat Suomen rikkaat* sivulla 3).

Suomi kalpenee huipputuloisten määrässä, kun verrataan Yhdysvaltoihin. Suomalaisista palkkatuloja saaneista yli 250 000 euroa vuodessa tienaa oli vuonna 2018 vaivaiset 7 782 henkilöä eli 2,7 promillea palkkatuloja saaneista.^a Yhdysvalloissa 300 000 dollarin (254 000 euron) tuloihin ylsi samana vuonna prosentti palkkatuloja saaneista, eli lähes nelinkertainen osuus Suomeen verrattuna.^b

Tilanne ei muutu, kun tarkastellaan käytettävissä olevia tuloja. Suurituloisimmalla kymmenyksellä kotitalouksista oli USA:ssa verojen ja tulonsirtojen jälkeen käytössään keskimäärin 309 000 dollaria (280 000 euroa^c) vuonna 2016 ja suurituloisimmalla prosentilla noin 1,2 miljoonaa dollaria (1,1 miljoonaa euroa).^d Suomessa keskimääräisen asuntokunnan käytettävissä olevat rahatulo ylimmässä tulokymmenyksessä olivat vuonna 2016 keskimäärin 101 000 euroa. Suurituloisimmassa prosentissa vastaavan asuntokunnan tulot olivat keskimäärin 252 000 euroa.^e

Vuonna 2016 suomalainen kesimääräinen kotitalous pääsi ylimpään tulokymmenykseen eli luokiteltiin ”rikkaaksi”, jos perheen käteen jäivät rahatulo olivat 5 600 euroa kuukaudessa (6 200 dollaria). USA:ssa sillä olisi nuukasti yltänyt parhaiten tienaaavan 40 prosentin joukkoon.

Vertailu Suomen ja USA:n tulotilastojen välillä on haastavaa, sillä Yhdysvalloissa ihmiset maksavat suuremman osan käyttämistään palveluista itse kuin Suomessa, jossa suurempi osa palveluista rahoitetaan verovaroin. Lisäksi Yhdysvalloissa kotitaloudet ovat keskimäärin Suomea suurempia. Näistä syistä myös pienituloisimpien kotitalouksien käytettävissä olevat tulot ovat Yhdysvalloissa selvästi suomalaisia kotitalouksia suurempia. Tilastointitavat eivät siis ole täysin vertailukelpoisia vaan ainoastaan suuntaa antavia.

Rikkaiden suhteellinen tulotaso maan sisällä kertoo kuitenkin rikkaiden olevan selvästi rikkaampia Yhdysvalloissa kuin Suomessa. Suomessa ylimpään tulokymmenykseen pääsee, kun käytettävissä olevat tulot ovat 1,7 kertaa mediaanitulo. USA:ssa vaaditaan 2,3 kertaa mediaanitulojen suuruiset tulot.^f USA:ssa rikkaat siis ovat paljon rikkaampia kuin Suomessa, ja myös rikkaiden ja keskituloisten erot ovat selvästi Suomea suuremmat.

^a Verohallinto (2020).

^b Social Security Administration (2020).

^c Vuoden 2016 keskimääräisen vaihtokurssin mukaan.

^d Congressional Budget Office (2019).

^e Tilastokeskus (2017).

^f OECD (2020).

Kaikkein myönteisimmin rikkaisiin suhtautuvat kokoomuksen äänestäjät ja johtavassa asemassa olevat. Myös RKP:n kannattajat, keskustaa äänestävät sekä yrittäjät arvostavat rikkaita paljon. Kriittisesti rikkaisiin suhtaudutaan vasemmistoliiton kannattajien, työttömien, SDP:tä ja vihreitä äänestävien, SAK:n liittoihin kuuluvien, vailla ammatillista koulutusta olevien sekä eläkeläisten parissa. Näistä vasemmistoliittoa äänestävät erottuvat kuitenkin selvästi erittäin torjuvalla asennoitumisellaan rikkaisiin ja rikastumiseen. Heidän etäisyytensä kaikkiin muihin väestöryhmiin ja väestön keskiarvoon kasvaa poikkeuksellisen suureksi.

Muilta osin väestöryhmittäiset erot jäävät mallillisiksi. Koulutustason kasvu muuttaa suhtautumista rikkaisiin myönteisemmäksi, ja ikäryhmittäin erot rajoittuvat lähinnä ikääntyneiden hieman skeptisempään suhtautumiseen rikkaisiin. Huomionarvoista on kuitenkin suhtautumisero sukupuolten välillä. Naiset suhtautuvat kautta linjan rikastumiseen ja rikkaisiin miehiä kriittisemmin.

Asenteet rikkaisiin samankaltaisia USA:ssa ja Suomessa

Pääsimme myös vertailemaan suomalaista asen- neilmastoa yhdysvaltalaisen asenteisiin, sillä samat väittämät esitettiin aiemmin samana vuonna

yhdysvaltalaisen Cato-ajatuspajan *Welfare, Work, and Wealth National Survey* -tutkimuksessa.³

Yhdysvalloissa rikkaat ovat paljon rikkaampia ja heitä on suhteessa rutkasti enemmän kuin Suomessa (ks. *USA:n ja Suomen rikkaat vertailussa* sivulla 5). Väittämiä suomalaisen kyselyyn sovitettaessa katsoimmekin aiheelliseksi puhua ”miljardöörien” sijaan ”miljonääreistä”.

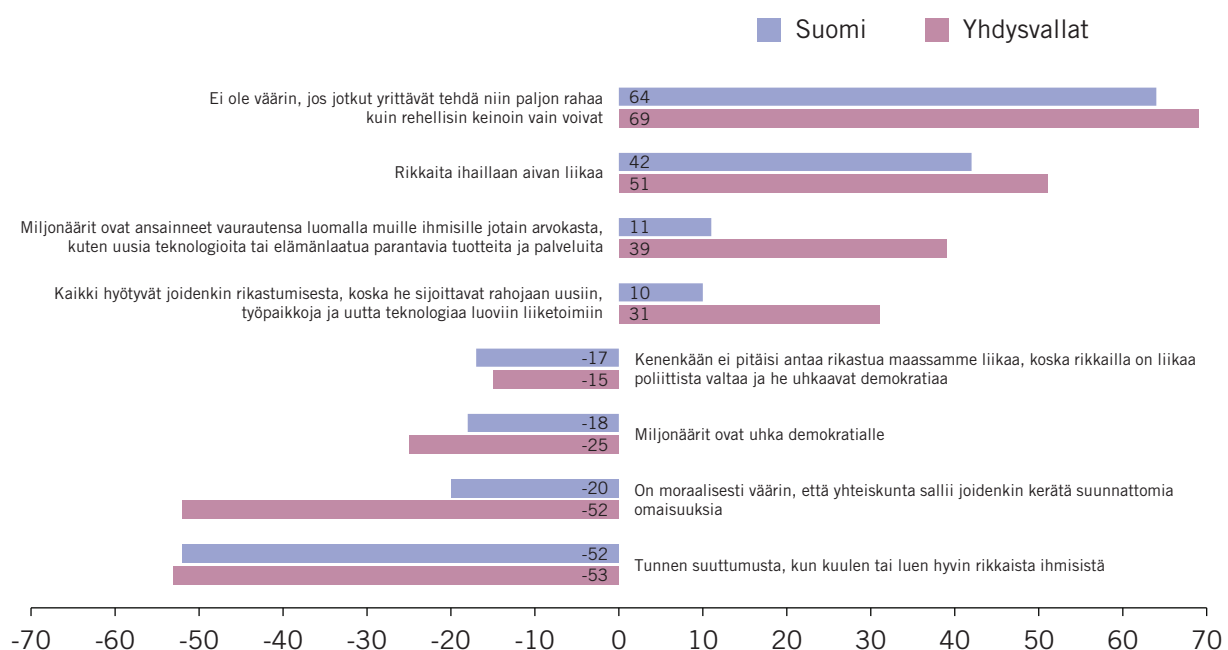
Rikastumisen mahdollisuuden idea on keskeinen Yhdysvaltain kulttuurille ja hengelle. Käsitteen loi amerikkalainen historioitsija ja kirjailija James Truslow Adams kirjassaan *The Epic of America*. Hänen mukaansa ”jokaisen elämän pitäisi olla parempaa ja rikkaampaa ja täydempää niin, että jokaisella olisi siihen kykynsä ja saavutustensa perusteella mahdollisuudet”.⁴

Suomalaisten ja yhdysvaltalaisen asenteiden vertailu paljastaa, että molemmissa maissa rikkaisiin suhtaudutaan pääpiirteittäin samalla tavalla. Muutama ero kuitenkin löytyy.

Asennevertailun tulokset esitetään kuviossa 5, jossa väittämiin annetuista vastauksista on tehty vertailun helpottamiseksi summamuuttajat vähentämällä kunkin väittämän kohdalla samaa mieltä olleiden osuudesta eri mieltä olleiden osuus.⁵

Samaa mieltä sekä Suomessa että Yhdysvalloissa ollaan siitä, ettei rehellisin keinoin rikastumisessa ole mitään väärää. Rikkaat eivät myöskään herätä

KUVIO 5. Suhtautuminen rikkaisiin Suomessa ja Yhdysvalloissa (nettotulokset, %)

Nettotulos, % (vastausvaihtoehdot ”samaa mieltä” ja ”eri mieltä” valinneiden osuuksien erotus)

Lähteet: EVAn Arvo- ja asennetutkimus & Cato Institute 2019 Welfare, Work, and Wealth National Survey.

suuttumusta kummallakaan puolella Atlanttia, ja lisäksi molemmissa maissa ollaan yhtä mieltä siitä, että rikkaita ihaillaan aivan liikaa.

Kummassakin maassa suurin osa torjuu käsityksen, jonka mukaan rikkaat uhkaavat demokratiaa. Sama pätee väitteeseen, jonka mukaan kenenkään ei tulisi antaa rikastua liikaa, koska tällainen kehitys voisi vaarantaa demokratian.

Suuri, 28 prosenttiyksikön ero syntyy kysyttäessä, ovatko rikkaat ansainneet vaurastumisensa. Yhdysvalloissa näin ajatellaan laajalti, Suomessa

arvio jää paljon varovaisemmaksi. Sama pätee tiedusteltaessa, hyötyvätkö kaikki joidenkin rikastumisesta. USA:ssa asiaa koskeva väittämä saa 21 prosenttiyksikköä vahvemman tuen kuin Suomessa.

Kaikkein suurin ero syntyy kuitenkin kysyttäessä, onko moraalisesti väärin, että yhteiskunta sallii joidenkin kerätä suunnattomia omaisuuksia. Molemmissa maissa enemmistö torjuu väittämän, mutta Yhdysvalloissa se torjutaan

Amerikkalaisten mielestä rikkaus on ansaittua.

paljon selvemmin. Yhdysvaltalaiset ovat siis vahvasti sitä mieltä, ettei yhteiskunnan pidä puuttua yksilöiden merkittävään rikastumiseen. Ero maiden välillä kasvaa 32 prosenttiyksikön suuriseksi.

Yhdysvaltaisten vastauksista löytyy toinenkin selvä eroavaisuus suomalaisiin. Suomessa suhtautuminen rikkaisiin on kohtalaisen samankaltaista eri ikäryhmissä, kun taas Yhdysvalloissa nuoret suhtautuvat rikkaisiin paljon iäkkäitä kriittisemmin.⁶

Asenne-erot kielivät eroista käsityksissä siitä, miten talous toimii. Yhdysvalloissa uskotaan vahvemmin, että talous on plussumapeliä, jossa rikkaat ansaitsevat vaurautensa luomalla yritystoimintaa ja panemalla rahansa kiertämään. Suomalaisillekaan tämänkaltainen ”vauraus luo vaurautta” -ajattelu ei ole vierasta, mutta rikkaiden toimien arvostus jää yhdysvaltalaisia pienemmäksi ja sen rinnalla painottuu myös tulonjako. Osa ajattelee, että joidenkin huomattava vaurastuminen on jo sinänsä epäkohta, johon yhteiskunnan pitäisi puuttua.

SUOMALAISTEN NÄKEMYS TULONJAOSTA ON VINO

Yksi selitys erolle suomalaisten ja yhdysvaltalaisien välillä saattaa piillä suomalaisten tulonjakoa koskevissa asenteissa, joita voi luonnehtia kriittisiksi.

Viime vuosina EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa noin 60 prosenttia suomalaisista on ollut sitä mieltä, että tuloerot ovat kasvaneet väestöryhmien välillä liian suuriksi. Samaten Euroopan sosiaalitutkimuksessa (ESS) yli 70 prosenttia suomalaisista on mittauksesta toiseen yhtynyt väittämään, jonka mukaan valtiovoimien pitäisi ryhtyä toimiin tuloerojen vähentämiseksi.^a Suomessa näin ajattelee selvästi suurempi osuus kuin esimerkiksi muissa Pohjoismaissa.^b

Suomalaisten käsitys tulonjaosta yhteiskunnassamme on kuitenkin harhainen. EVAn vuoden 2018 Arvo- ja asennetutkimuksen tulosten mukaan kansalaiset hahmottavat maamme tulonjaon suhteen reilusti todellista epätasa-arvoisemmaksi.^c Suurtuloisten osuus väestöstä yliarvioidaan, samaten pienituloisten väestön osuus.

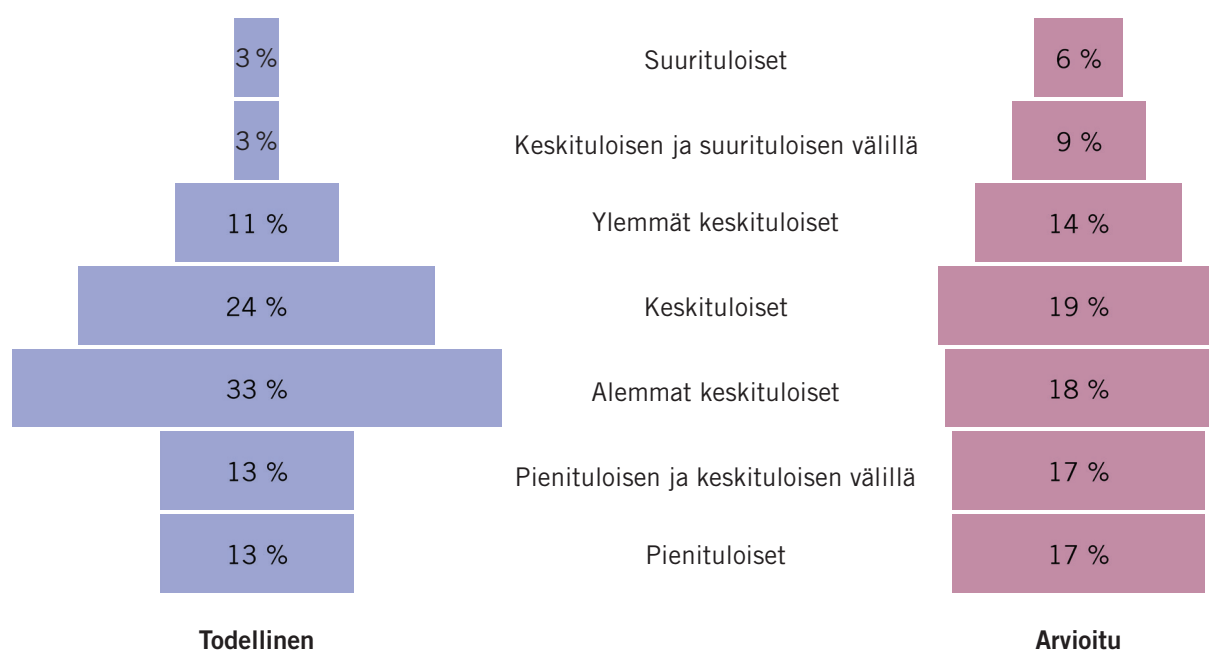
Keskituloisten osuus taas arvioidaan paljon pienemmäksi kuin mitä se todellisuudessa on (Kuvio 6).

Lisäksi, kun suomalaisia pyydetään arvioimaan omaa asemaansa tulonjaossa, he määrittelevät sen heikommaksi, kuin mitä se todellisuudessa on.

Harhaisella käsityksellä tulonjaosta on todennäköisesti vaikutusta tulonjakoasenteisiin. Vaikka tuloerot Suomessa ovat kansainvälisesti vertaillen pienet, tuloerot koetaan liian suuriksi.

Gini-kertoimen avulla vertailu maiden välillä kertoo, että Suomessa tuloerot ovat kansainvälisesti vertaillutuna pienet (Kuvio 7). Koska Gini-kertoimella mitatut tuloerot eivät Suomessa ole juurikaan 2000-luvulla kasvaneet, on tuloerokeskustelun huomio kääntynyt erityisesti rikkaisiin, eli kaikkein suurituloisimpiin.

KUVIO 6. Todellinen tulojakauma ja arvioitu tulojakauma

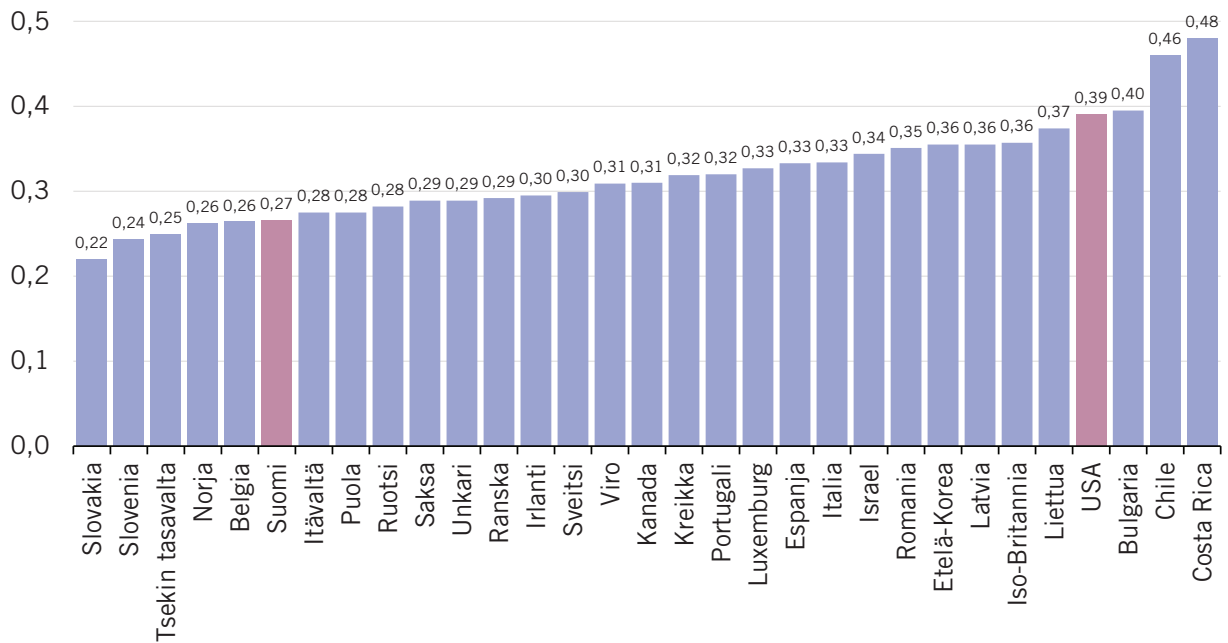
Todellisen jakauman prosenttiosuudet on laskettu Tilastokeskuksen Tulonjaon kokonaistilaston tiedoista. Arvioidun jakauman prosenttiosuudet on johdettu vastaajien viiden eri kuviovaihtoehdon välillä tekemistä valinnoista. Lähde: Luultua parempi, EVA Analyysi no 61, 2018.

^a Haavisto (2018).

^b Kallio, Kangas & Niemelä (2013).

^c Väestön 7-luokainen tulonjako perustuu OECD:n keskituloisuuden määritelmään (75–200 prosenttia mediaanitulosta), minkä lisäksi pienituloisuuden ylärajana on käytetty 60 ja suurituloisuuden alarajana 250 prosenttia mediaanitulosta. Todellinen jakauma on laskettu Tilastokeskuksen tulonjaon kokonaistilastosta. Tulokäsitteenä laskelmissa on käytetty käytettävissä olevaa rahatuloa kulutusyksikköä kohti. Kyselyn toteutuksesta tarkemmin, ks. Haavisto (2018).

KUVIO 7. Gini-indeksi vuonna 2017 eri maissa

Gini=0 kertoo täydellisestä tasa-arvosta, Gini=1 täydellisestä epätasa-arvosta.

Lähde: OECD.

VIITTEET

- 1 Ekins (2019).
- 2 Haavisto (2020).
- 3 Sekä suomalaisia että yhdysvaltalaisia tuloksia tulkittaessa – ja erityisesti niitä toisiinsa vertailtaessa – on lisäksi muistettava, että väittämistä vain osa oli muotoiltu koskemaan juuri oman maan (Suomen tai USA:n) rikkaita. Onkin mahdollista, että osalla vastaajista kummassakin maassa on vastatessa ollut mielessä oman maan rikkaita laajempi ryhmä ja konteksti. Ks. Ekins (2019).
- 4 Adams (1931).
- 5 Kyselyteknisistä syistä yhdysvaltalaisessa kyselyssä ”en osaa sanoa” -vastausten osuus on paljon pienempi kuin EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa, minkä vuoksi vastausjakaumat eivät sellaisenaan ole vertailukelpoisia. Summamuuuttajien avulla ”en osaa sanoa” -vastausten osuus eliminoituu ja jakaumien ”samaa mieltä” ja ”eri mieltä” olevien erotus kertoo vertailukelpoisen mielipidesuunnan. Kahden eri tutkimuksen tulosten vertailuun liittyy kuitenkin aina epävarmuuksia, ja tuloksia on siksi pidettävä suuntaa antavina.
- 6 Ekins (2019).

LÄHTEET

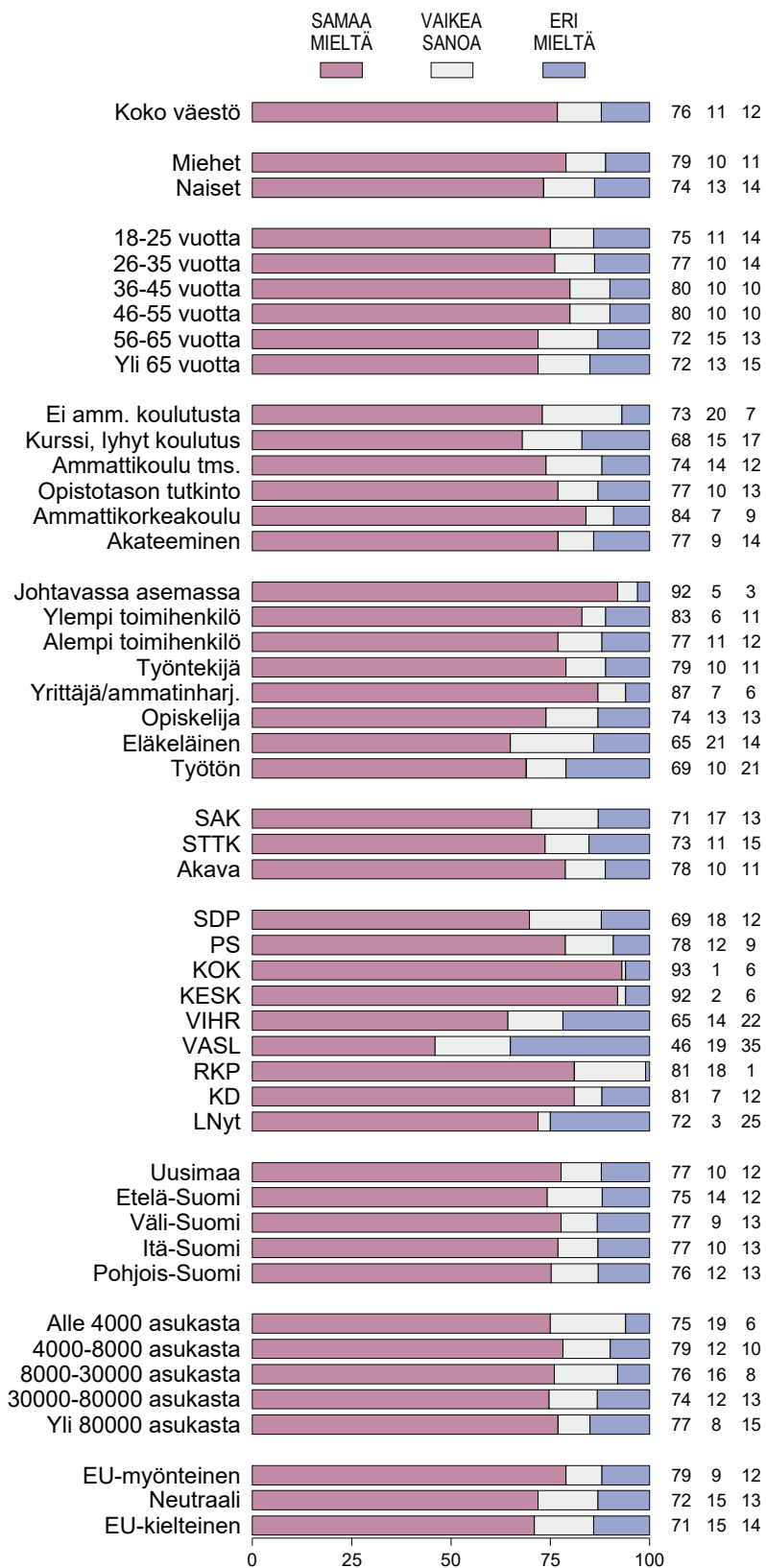
- Adams, J. T. (1931). *The Epic of America*, Blue Ribbon Books, New York.
- Congressional Budget Office (2019). *The Distribution of Household Income, 2016*, <https://www.cbo.gov/publication/55413> (haettu 13.11.2020).
- Ekins, E. (2019). *What Americans Think About Poverty, Wealth, and Work – Findings from the Cato Institute 2019 Welfare, Work, and Wealth National Survey*, CATO Institute, <https://www.cato.org/publications/survey-reports/what-americans-think-about-poverty-wealth-work> (haettu 13.11.2020).
- Haavisto, I. (2018). Luultua parempi – Suomalaiset hahmottavat tuloerot todellista jyrkemmiksi ja vähättelevät omia tulojaan, EVA Analyysi no 61, Elinkeinoelämän valtuuskunta.
- Haavisto, I. (2020). Suomalaiset arvostavat yrittäjyyttä – Enemmistö näkee vaurastumisenkin myönteisesti, EVA Artikkelit, <https://www.eva.fi/blog/2020/06/01/suomalaiset-arvostavat-yrittajyytta-enemmisto-nakee-vaurastumisenkin-myonteisesti/> (haettu 13.11.2020).
- Kallio, J., Kangas, O. & Niemelä, M. (2013). Intohimo tasa-arvoon – Tuloero- ja maahanmuuttoasenteet erottavat suomalaiset muista pohjoismaalaisista, teoksessa *Politiikan sekahaku – Mitkä asiat yhdistävät ja erottavat puolueita*, EVA Raportti, Taloustieto Oy.
- OECD (2018). *Wealth Distribution Database*, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=WEALTH#> (haettu 13.11.2020).
- OECD (2020). *Income Distribution Database*, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=IDD> (haettu 13.11.2020).
- Social Security Administration (2020). *Wage Statistics for 2018*, <https://www.ssa.gov/cgi-bin/netcomp.cgi?year=2018> (haettu 13.11.2020).
- Tilastokeskus (2017). *Tulokehitys tulokymmenyksittäin*, https://www.stat.fi/til/tjkt/2016/01/tjkt_2016_01_2017-12-20_kat_002_fi.html (haettu 13.11.2020).
- Tilastokeskus (2018). *Kotitalouksien varallisuus*, <http://www.stat.fi/til/vtutk/index.html> (haettu 13.11.2020).
- Tilastokeskus (2020a). *Pienituloisten määrä 640 000 vuonna 2018*, https://www.stat.fi/til/tjt/2018/06/tjt_2018_06_2020-03-12_tie_001_fi.html (haettu 13.11.2020).
- Tilastokeskus (2020b). *Vanhoiden osakeasuntojen hinnat nousivat syyskuussa pääkaupunkiseudulla yli 5 prosenttia*, http://www.stat.fi/til/ashi/2020/09/ashi_2020_09_2020-10-29_tie_001_fi.html (haettu 13.11.2020).
- Verohallinto (2020). *Verohallinnon tilastotietokanta*, <http://vero2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Vero/> (haettu 13.11.2020).

Näin kysely tehtiin

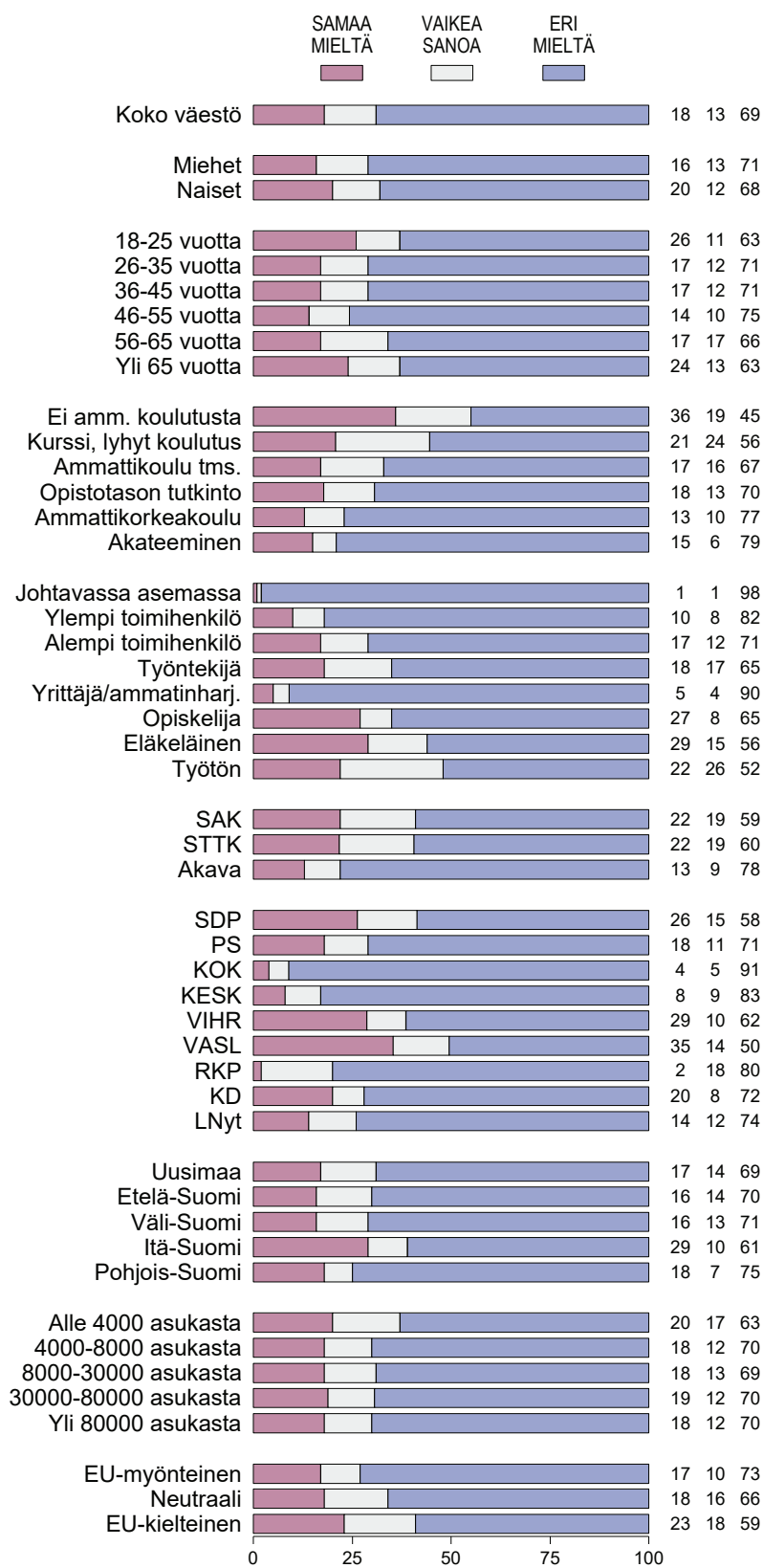
Tulokset perustuvat 2 036 henkilön antamiin vastauksiin. Tulosten virhemarginaali on koko väestön tasolla 2–3 prosenttiyksikköä kumpaankin suuntaan. Tiedot kerättiin 9.10.–22.10.2019. Vastajat edustavat koko maan 18–70-vuotiasta väestöä. Aineisto on kerätty Taloustutkimuksen internet-paneelilla ja painotettu edustamaan väestöä iän, sukupuolen, asuinalueen, koulutuksen, ammatin tai aseman, toimialan ja puoluekannatuksen mukaan. Aineiston tilastollisen jatkoanalyysin on tehnyt Yhdyskuntatutkimus Oy, joka on laatinut myös tulosgraafikan. Tulokset ja niiden tarkemmat väestöryhmittäiset erittelyt löytyvät EVAn kotisivuilta. EVAn Arvo- ja asennetutkimuksia on tehty vuodesta 1984. Kaikkiin tuloksiin voi tutustua osoitteessa www.eva.fi/arvopankki.

LIITEKUVIOT

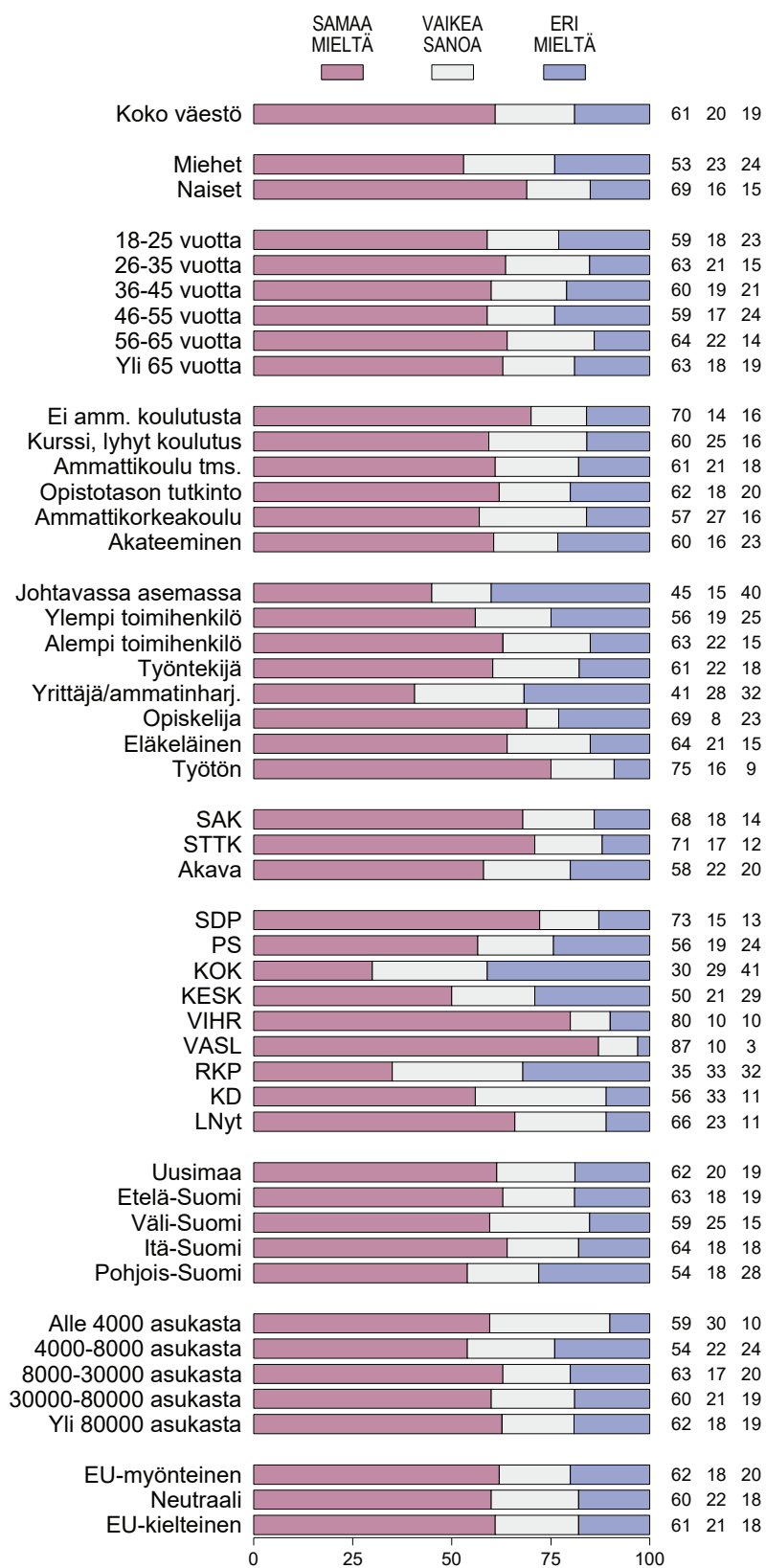
"Ei ole väärin, jos jotkut yrittävät tehdä niin paljon rahaa kuin rehellisin keinoin vain voivat" (%)

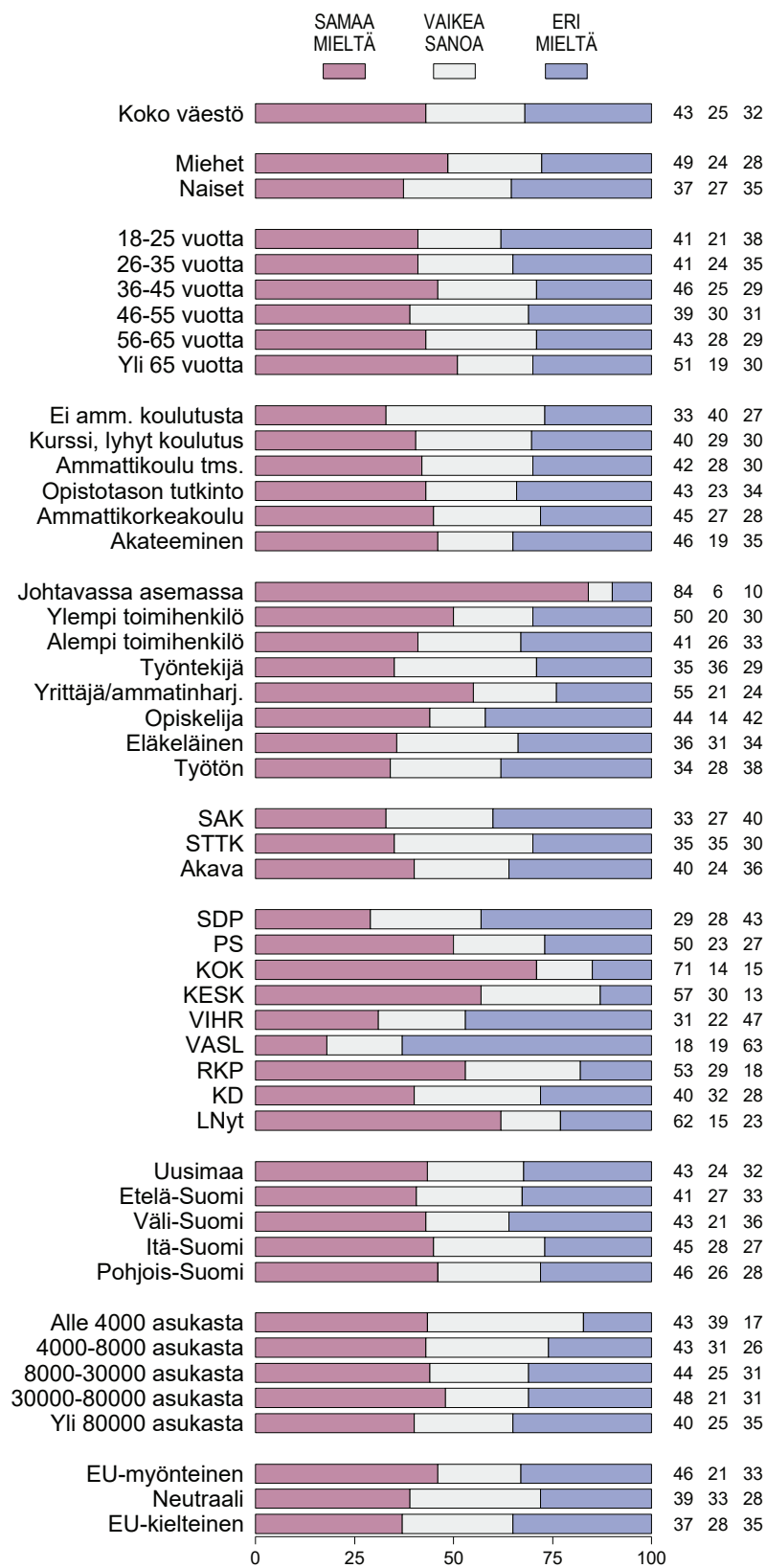
"Tunnen suuttumusta, kun kuulen tai luen hyvin rikkaista ihmisistä" (%)

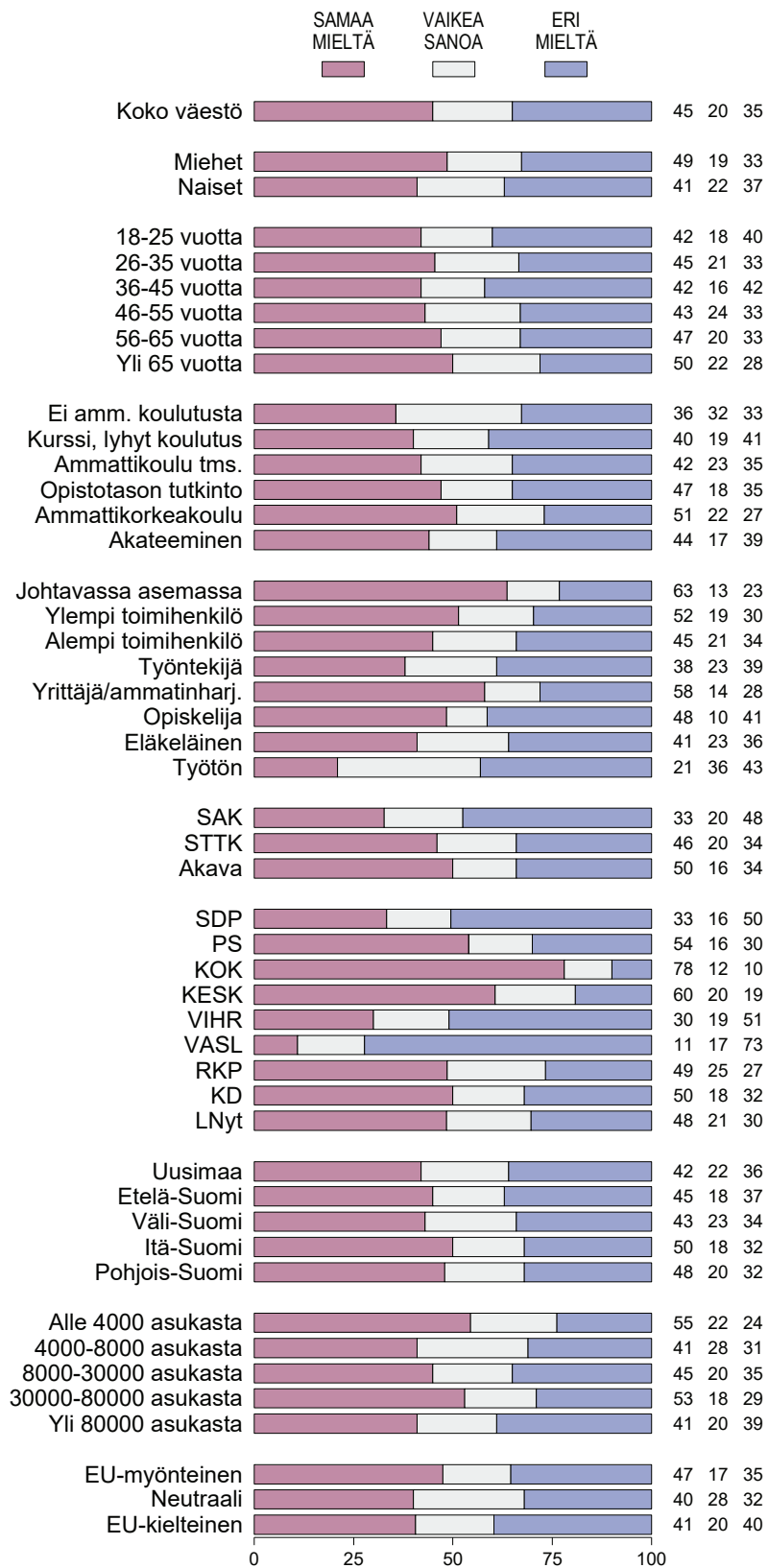
"Rikkaita ihailaan aivan liikaa" (%)

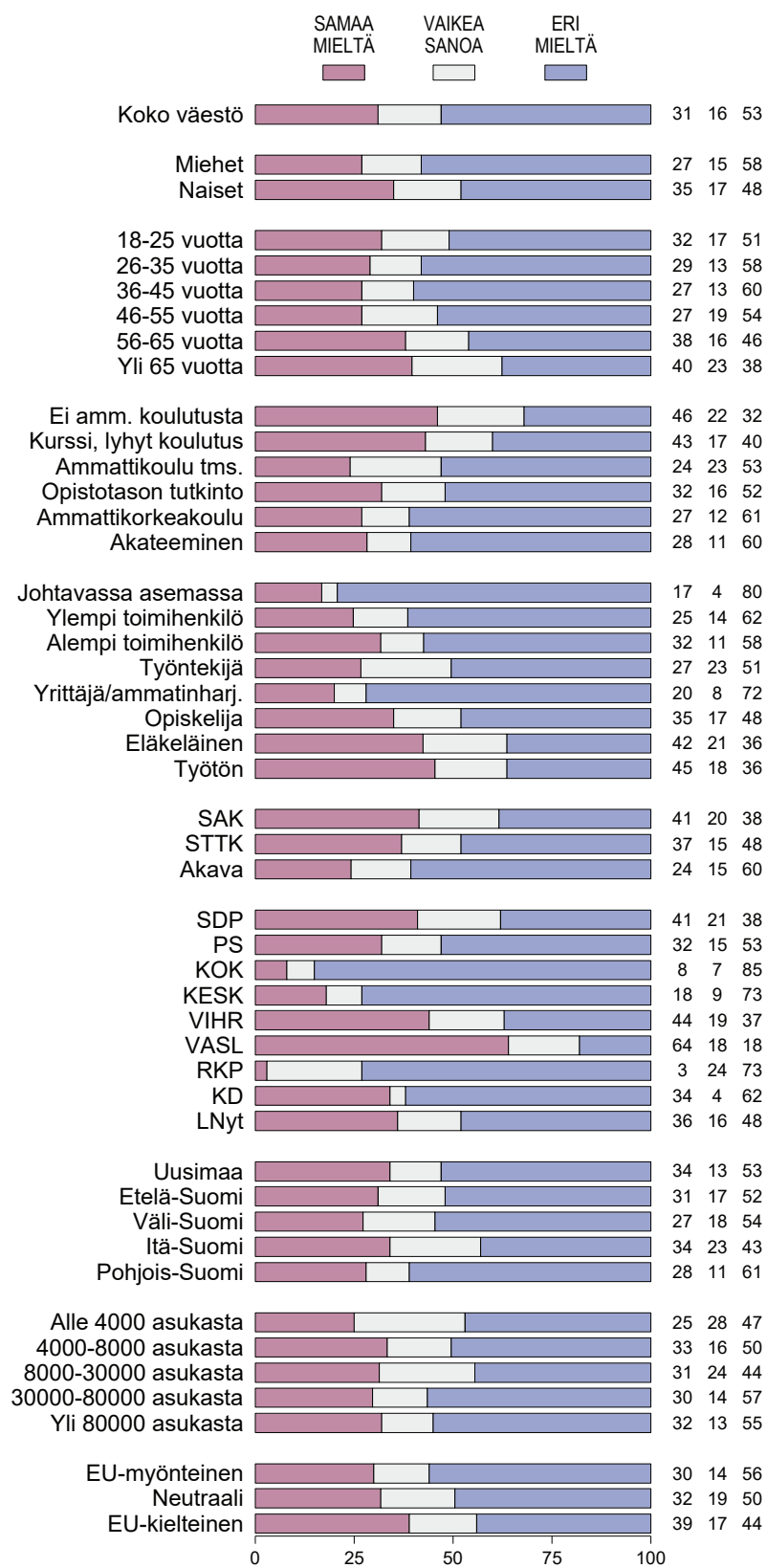
"Miljonäärit ovat ansainneet vaurautensa luomalla muille ihmisille jotain arvokasta, kuten uusia teknologioita tai elämänlaatua parantavia tuotteita ja palveluita" (%)

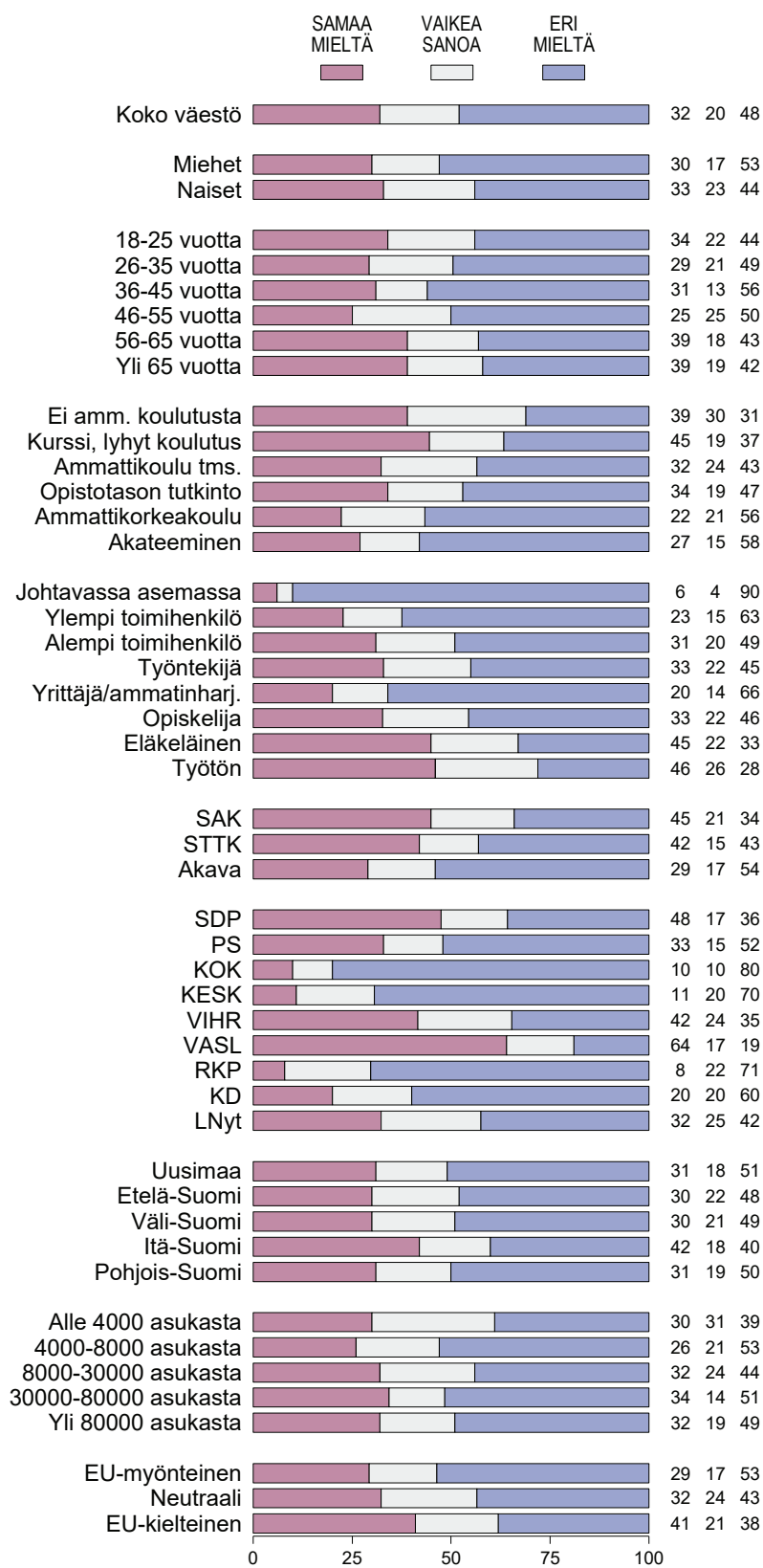
"Kaikki hyötyvät joidenkin rikastumisesta, koska he sijoittavat rahojaan uusiin, työpaikkoja ja uutta teknologiaa luoviin liiketoimiin" (%)

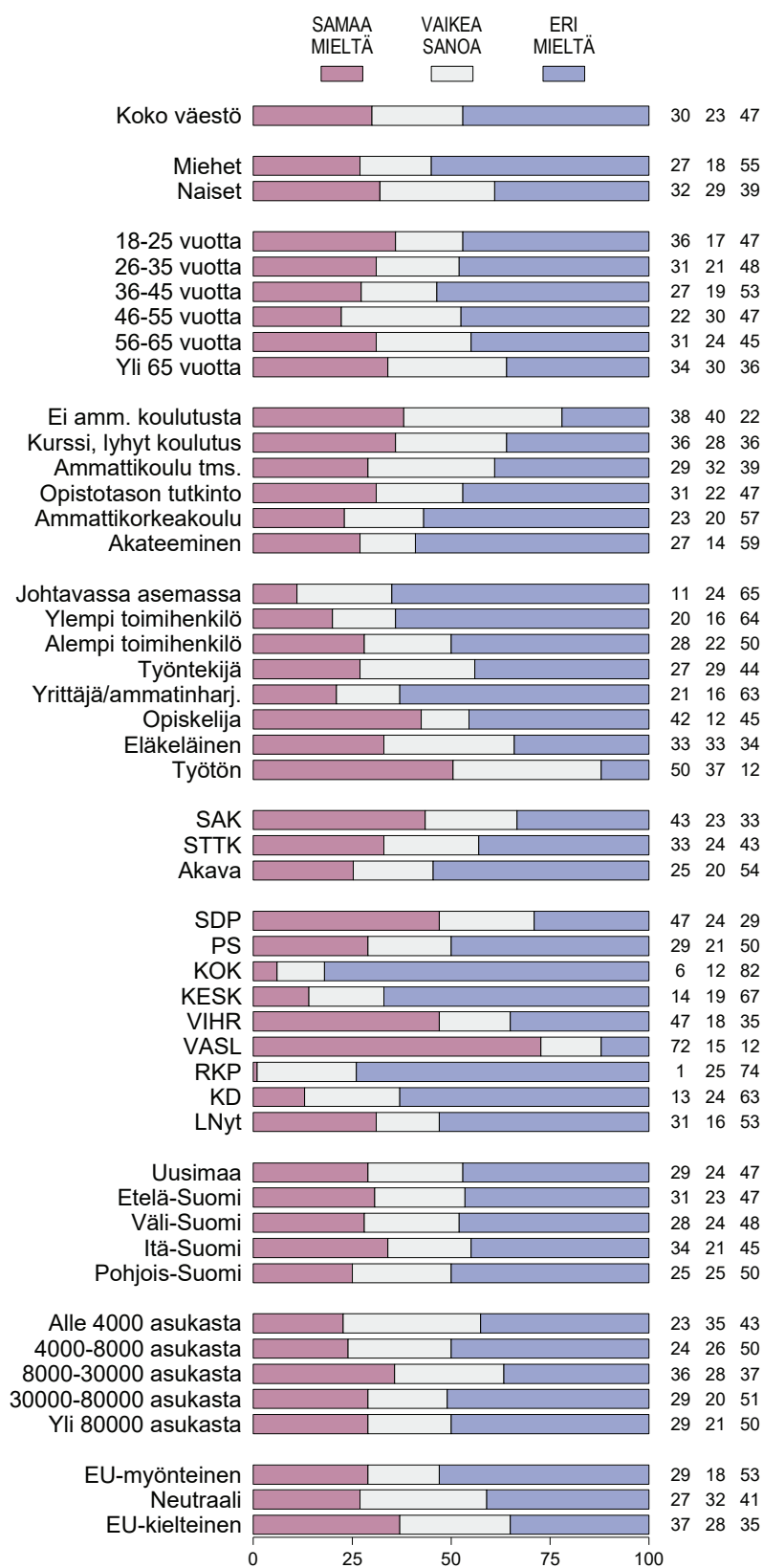
"On moraalisesti väärin, että yhteiskunta sallii joidenkin kerätä suunnattomia omaisuuksia" (%)

"Kenenkään ei pitäisi antaa rikastua maassamme liikaa, koska rikkaille on liikaa poliittista valtaa ja he uhkaavat demokratiaa" (%)

"Miljonäärit ovat uhka demokratialle" (%)

EVA Analyysin *Saa rikastua* kirjoittajat

EVA:n tutkimuspäällikkö
ILKKA HAAVISTO

EVA:n ekonomisti
SANNA KURRONEN

ELINKEINOELÄMÄN VALTUUSKUNTA

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä. EVA toimii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajien kohtaamispaikkana.

EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.

EVA Analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Analyysit löytyvät EVA:n kotisivuilta www.eva.fi.

ISSN 2342-0774 (Painettu) • ISSN 2342-0782 (PDF)